

Лит.: Кардашевич.- С. 41, 48, 51, 65, 75-77; Мицик Ю. Національно-визвольна війна українського народу сер. XVII ст. очима Єрлича // Архіви України.- 1995.- № 4-6.- С. 33-40; Яковенко Н. Нові джерела до історії Острозької школи - першого учбового закладу вищого типу у східних слов'ян // Прогресивна суспільно-політична думка в боротьбі проти феодальної реакції та католицько-уніатської експансії на Україні: Тези... конф.- Львів, 1988.- С. 40-42; Czermak W. Kilka słów o pamiętnikach polskich XVII w. // Ateneum.-

1896.- Т. 4.- С. 117-135; а також: Czermak W. Kilka słów o pamiętnikach polskich XVII w. // Studya historyczne.- Kraków, 1901.- С. 256-259; Perenda J. Jerlicz (Irlicz) Joachim // Polski Słownik Biograficzny.- Wrocław; Warszawa; Kraków, 1964.- Т. 11.- С. 175-176; Wójcicki K.W. Jerlicz (Joachim) // Encyklopedia powszechna Orgelbranda.- Warszawa, 1863.- Т. 13.- С. 255-257; Wójcicki K.W. Joachim Jerlicz i latopisiec albo kroniczka jego od r. 1620 do 1673 // Biblioteka Warszawska.- 1853.- Т. 2.- С. 183-204.

Єшибот в Острозі

вища талмудична школа при Великій єврейській синагозі міста (див. - *Синагога (Велика острозька)*), що працювала тут упродовж XVI-XVIII ст., в т.ч. у роки діяльності Острозької греко-слов'яно-латинської Академії. Термін "єшибот" (або "єшива") означає засідання, збори чи нараду учнів під головуванням "старшого" (вченого-равина). Подібні навчальні заклади по вивченню Талмуда (збірника релігійно-етичних і правових законоположень іудаїзму, складеного протягом 3 ст. до Хр. е. - 5 ст. Хр. е.) та пізніших коментарів до нього, зародилися у Вавилоні і Палестині (в 2-й пол. I тис. Хр. е.), згодом поширилися в інші країни єврейського розселення. Наприкінці XV - на початку XVI ст. єшиботне навчання було перенесене в єврейські громади Польської і Литовської держав, у т.ч. і в українські землі. Саме Польське королівство стало класичною країною єшиботів для євреїв усієї Європи. Згідно із свідченнями відомого єврейського історика середини XVII ст. Натана Ганновера, в кожній общині існувала єшива, глава якої (рош - єшива) діставав щедре утримання з громадських сум, щоб він міг без турбот завідувати школою і займатися вченою діяльністю. Община утримувала за свій рахунок також його учнів - юнаків, яких називали бахурами, щоб вони могли цілком присвятити себе навчанню в Є. Водночас кожному з цих учнів призначалося не менше двох хлопчиків, яких вони повинні були навчати, вправляючись тим самим у викладанні Талмуда. Крім учнівської молоді, заняття в Є. відвідували вчені євреї як з місцевої, так і з інших общин, що вже здобули талмудичну освіту і бажали поглибити її під керівництвом цього рош-єшиви (ректора, згідно з латиномовними документами). Обов'язкове для учнівської молоді навчання в своєму Є. тривало протягом двох семестрів - приблизно з квіт. по

лип. і з жовт. по січ.; поза семестрами бахури мали право вільного вибору місця навчання. За традицією під час щоденних занять у центрі залу сидів у кріслі ректор, навколо нього ставали вчені талмудисти і учні-єшиботники. Заняття розпочиналися з відповідей і роз'яснень ректора на запропоновані присутніми складні талмудичні питання; після цього ректор читав чергову лекцію із власними тлумаченнями і доповненнями. Після лекції він організовував науковий диспут, побудований найчастіше на зіставленні суперечливих місць у Талмуді чи коментарях до нього. В кінці літнього і зимового семестрів призначалися підсумкові диспути для учнівської молоді за участю самого ректора. Є. в Острозі, як і місцева єврейська община, виникнення якої відноситься до кінця XIV ст., був одним із найстаріших на Волині. Єврейське населення Острога зробило великий внесок в економічний і культурний розвиток міста. Острозькій єврейській общині - одній із чотирьох "головних волинських общин" - належала значна роль у кагальному самоуправлінні єврейства Речі Посполитої. Економічний розквіт острозького єврейства в XVI - 1-й пол. XVII ст., релігійна і етнічна толерантність, характерна для міського життя різномовного і багатоконфесійного Острога, сприяли формуванню в місті відомого у Східній і Центральній Європі осередку єврейської культури, центром якої став місцевий-Є. Значення Є. в житті острозької общини підкреслювалося одночасним, як правило, зайняттям його ректором посади головного міського равина. Вищий талмудичний навчальний заклад в Острозі існував уже на початку XVI ст., коли його очолював равин Калман Габеркастен. Здобуття острозьким Є. авторитету в єврейському світі пов'язане з діяльністю визначних представників равинської літератури і освіти ректорів Соломона Лур'є (Лурії), який очолював його в 1550-1568, *Ісайї*

Горовича (поч. XVII ст.), Самуїла Едельса (до 1631). Всупереч пануючому в тогочасній єшиботній системі навчання методу схоластичних дискусій, де красномовство і дотепність цінувалися вище, ніж ерудиція і глибина обізнаності з першоджерелами, С.Едельс в основу навчання в острозькому Є. впровадив вивчення текстів самого Талмуда і найавторитетніших коментарів до нього, а не пізніших равинських кодексів; водночас він негативно ставився до поширених тоді містичних учень. Останнім з острозьких ректорів перед 1648 був равин Давид Галеві. Сучасники неодноразово відзначали високий рівень викладання в острозькій вищій равинській школі, прекрасний склад і підготовку її учнів, щедрі пожертви євреїв-острожан на її утримання. Вихідців з

Острога зустрічаємо серед громадських діячів, равинів, представників талмудичної релігійно-етичної і правової літератури в єврейських общинах ряду європейських і близькосхідних країн. Про високий авторитет острозької общини у єврейському світі свідчить найменування Острога "Волинським Єрусалимом" і тлумачення власної назви міста як "Місто Закону", "Місто Тори" (Os-Torach). Цей авторитет був зумовлений насамперед діяльністю острозького Є. і його провідних вчених.

Лит.: Вишницер М. Иешибот // Еврейская энциклопедия: Свод знаний о еврействе и его культуре в прошлом и настоящем.- СПб: Общество для научных еврейских изданий и Издательство Брокгауз и Ефрон, (б.р.).- Т. 8.- С. 725-734; Острог, // Там же.- Т. 12.- С. 149-152; Эдельс Самуил Елизар бен - Иуда // Там же.- Т.16.- С. 154-155; Biber M. Maskeret le - Žedole Ostroha.- Бердичів, 1907 (на івриті).